

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

78. Ex Belgio ad locum, vbi Tridentinum non est vsamceptum, aliqui transierunt, vt ibi matrimonium clandestinum contraherent: quaritur au fuerit validum? Et cursim deducitur, quod in conflictu ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76405)

Sup. hoc in-
fra in Ref.
80. quamvis
ibi copula
non inter-
uenit pro
hoc casu.

matrimoniale ducere, vel ad dotem addere. Ita ille: qui etiam subdit, si contrahentes clandestinè tempore contractus intentionem habuere se obligandi eo modo, quo possunt, manere obligatos, non quidem in ratione contractus matrimonialis, cum nullus fuerit; sed in ratione sponsalium, propter promissionem singularem in actu illo repetitã; quia sponsalia non sunt prohibita clandestinè fieri; & idè diximus, minorem sexdecim annorum solemniter protestantem, non manere voto solemniter ligatum, attento decreto Concilij Tridentini, manere tamen voto simplici castitatis adstrictum, si tempore professionis intentionem habuit se obligandi eo modo, quo potest. Quod tamen ego iterum limito, dummodò talis Professus tempore protestandi intentionem determinauerit ad protestandã castitatem, paupertatẽ, & obedientiam eo modo sibi possibili. Hæc Texeda.

4. Quod tamen etiam, quoad hoc vltimum, non admittit Sanch. n. 6. Quia contractus externus omninò nullus est; intentio autem sola sine actu externo valido intentionis significatio non potest obligare ad sponsalia, quæ sunt contractus inter homines. Nec obstat dicere, in matrimonio virtute claudij sponsalia, & ex alia parte adesse legitimam intentionem: quia, quando explicatur intentio inter puberes per sola verba de presenti; consensus de futuro sub eo inclusus, omninò corrui: unde sola manet intentio destituta signo aliquo extrinseco sufficienti ad producendam obligationem inter homines. Nec est simile de professione: quia obligatio voti simplicis est in ordine ad Deum, cui omne cor patet; quare sola intentio sufficiens fuit ad obligandum. Unde ex his puto, vtramque sententiam, quoad omnia, tam Texedæ, quàm Sanchi, probabilem esse.

RESOL. LXXVII.

An commorantes in terris Infidelium possint contrahere matrimonium, non seruata forma Concilij Tridentini? Et docetur, & si in aliqua ciuitate Decretum Concilij publicatum fuerit, modo tamen expulsi Catholicis Sacerdotibus non adsint Parochi proprii, valide coram Hæretico predicante, vel sine predicante matrimonium contrahi. Ex part. 6. tract. 7. & Misc. 2. Ref. 30.

Sup. hoc in
Ref. seq. 5.
Ex superius
& seq. & in-
fra in Ref.
89. §. Nota
secundo.

§. 1. AD hoc dubium satis quidem practicabile sic responderi Pontius de matr. lib. 5. c. 9. num. 7. Mihi fit valde verisimile eos, qui inter infideles commorantur, vel mercium congregandarum causa, vel alia ratione, aut inter Turcas captiuos detinentur, etiam si ex his locis sint oriundi, in quibus promulgatum & receptum est Tridentini Decretum, nõ teneri contrahere iuxta formam à Concilio prescriptam. In eo enim casu locum habet Episcopica, deficit enim lex contrariè, & vitiosa esset observatio legis, cum vel compellendi essent vitam seruare cœlibem, vel auferendum illis, quod in remedium infirmitatis est, matrimonium. Cutandum illis tamen, vt seruent antiquas leges Ecclesiasticas quoad fieri potest, scilicet testes adhibendo, quibus probari cõiugia possint: instrumenta etiam de eo publica conficiendo, quandoquidẽ nec Parochi copia, nec denunciationibus, ac benedictionibus Ecclesiasticis locus: factò etiam examine sufficienti, an illis obstat aliud Canonicum impedimentum. Hæc Pontius.

2. Nota verò quod ex rationibus supradictis Stephanus Banny in Theol. moral. part. 1. tract. 12. de matrim. clandestino, quest. 1. & Layman lib. 5. tract. 10. part. 2. cap. 4. num. 7. docent, et si in aliqua ciuitate,

Decretum Concilij publicatum fuerit, modo tamen in locis Parochi validè coram hæretico predicante, vel sine predicante matrimonium contrahi: quia veri scilicet in huiusmodi euentu dispensare ob Preteritum inopiam. Secundò cum in eorum defectu, ex reuertiãque, Concilij Tridentini sanctio sententia, horret à recto credere matrimonij capessendi libertatem impeditam esse. Verùm oporem hanc opinionem à Summo Pontifice declarari, cum Doctores communiter afferant nullum matrimonium inter Catholicos validè esse contractum sine Parocho & testibus.

RESOL. LXXVIII.

Ex Belgio ad locum, vbi Tridentinum non est receptum, aliqui transferunt, vt ibi matrimonium clandestinum contraherent, queritur, an parum validum?

Et cursum deducitur, quod in consuetudine opinionum illa est amplectenda, quæ fauet valori matrimonij. Et quid est dicendum de matrimonio Christianorum in terris Turcarum habitantium, an valide contrahant sine Parocho, & testibus?

Et quid de matrimonio Hæreticorum, non quidem in locis, vbi Tridentinum non est promulgatum, sed vbi iam promulgatum est, & adhuc est Parocho Catholicis, qui possit assistere matrimonio, an valeat vbi contractum ab Hæretico sine Parocho, & testibus? Queritur etiam, an tale matrimonium valeat celebratum coram predicante, & Ministro hæretico, sine predicante, & absolute sine vilo Ministro & Parocho? Et in §. Respond. huius Ref. alij casus circa hoc resoluntur ex Declaratione Sacrae Congregationis. Ex part. 11. tr. 8. & Misc. 8. Ref. 16.

§. 1. DE hoc casu à confessario contrahenti ex Belgio per litteras interrogatus fuit, quæ adducebat duas meas Resolutiones, in quibus affirmatiua, & negatiua sententia haberetur, & quidem pro negatiua maximam vim affert decisio Sacrae Congregationis ibi à me adducta; unde hanc difficultatem pertractat Dicalillus de Sacram. tom. 1. tract. 10. disp. 3. dub. 6. num. 42. vbi me citato sic ait. Addendum præterea videri posse cum Sanchez, Rebello, & Coninch locis citatis, adhuc verum esse, validè contrahi matrimonium ab incolis loci, in buo Tridentinum viget, in loco, in quo non viget, etiam si de transferent ob finem clandestinè contrahendi, quidquid in contrarium dicant non patet, quos refert Sanchez, supra num. 29. in qua te postea eundem Sanchez sequitur Pontius, quem refert, & sequitur Diana 3. part. tract. 6. resol. 28. in fine, & non solum validè, sed licitè posse fieri seruando in aliis ius antiquum. Quamuis enim in eum finem transferent, vt non obligentur Tridentini decreto, quo obligabantur in proprio loco, cuius erant incolæ, non ideo obligatio legis ad ipsos, & cum ipsis transfertur ad locum, quò sunt profecti, neque censentur propriè id facere in fraudem legis. Habent enim ius eundi ad illum alium locum, qui autem vitur iure suo, non censentur operari in fraudem: neque bona, aut mala intentio etiam si sufficiat ad excusandum, vel committendum peccatum, sufficit ad annullandum, vel validandum actum, cum intentio maneat in mente, neque effectum influat in opus externum. Ac proinde si matrimonium seclusa ea intentione esset validum, etiam cum illa validum esset. Post hæc scripta

scripta incidi in huius rei questionem more suo erudite à Diana resolutam 6. parte tractat. septimo, resolut. 29. vbi in fine dicitur semper fuisse huius sententiae, non tamen putare iam recedendum à precedente, quia nouissime Franciscus Zipaus quem refert, testatur anno 1628. Sacram Congregationem ipsi petenti respondisse, matrimonium, de quo est questio, esse nullum. Verum adhuc non video hoc testimonium satis esse, quia plura possunt concurrere in tali casu particulari, vt ita censeret Congregatio, Quidquid sit de auctoritate priuata cuiusdam responsionis ad priuam interrogationem: & ideo post hæc tenet Perez hoc ipsum disp. 39. sect. 3. num. 5. propter rationem datam. Decisionibus autem Cardinalium sæpe opponuntur Doctores, imò Decisiones sibi sunt contrariae frequenter. Quid ergo fit? Multo magis iam in hac re vrgit similis alia resolutio Cardinalium, qua resolutum sic transeunt non valde contrahere. Quæ resolutio robur accepit maximum ex Breui Pontificio Urbani Octaui ad instantiam Archiepiscopi Colonienfis, dato 1627. 14. die Augusti, vbi cum Eminentiissimi in sua responsione dixissent suam sententiam circa tria quæstia, quorum primum, & secundum erat an tales retinentes domicilium in loco, in quo Concilium in hoc puncto est promulgatum, valde possint contrahere, vbi non est promulgatum: Item si solo animo absque Parocho, & testibus contrahendi se transferant, habitationem non mutantes. Responderunt ad primum, & secundum, non esse legitimum matrimonium inter se contrahentes cum fraude. Hanc responsionem Pontifex laudat, & approbat in illo Breui dum ait, Resolutionem huiusmodi auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, & confirmamus. Subiungit deinde omnes firmitates adhiberi solitas eiusmodi Breuib; & Bullis cum derogatorijs contrariorum quorumcumque etiam scienter, vel ignoranter à quoquam contingat aliquid in contrarium attentari: Huic resolutioni, quæ iam ipsiusmet Pontificis est standum erit. Solum aduerto, quod cum declarat non esse legitimum, addita illa particula cum fraude, (quæ tamen in quæstio non continebatur) requiri videtur fraus. Vnde si non adfit animus fraudulenti, sed existimatio, quod hoc fieri sic possit, non apparet, cur sit inualidum matrimonium ex vi huius declarationis. Item si (vt supra indicabam) ille animus non significetur exterius, sed sine vilo signo externo sola sit interna intentio, non est fraus, quæ possit iudicari in foro externo. Vix tamen potest contingere quod sic facientes, non præbeant aliquod signum externum talis animi, & finis, Res itaque iam est valde periculosa, & tale matrimonium rebus vt nunc, valde dubium, aut inualidum (probabiliter saltem) vt sic maneat porta ad resiliendum, nisi reualidetur legitime, aut ad iudicandum contra illud. Hucusque Dicastrillus.

2. Verum ego considerabam in casu proposito, quod in conflictu opinionum illa est amplectenda, quæ faret valori matrimonij, vt communiter asserunt Doctores. Ergo in casu nostro amplectenda est opinio affirmatiua; Nec ostat declaratio Sacre Congregationis, quia de illa non constat authenticè, & si constaret, non desunt Doctores asserentes non esse necessariò standum illi, licet ego contrarium sentiam. Sed hic non obstantibus ego rescripti consulentibus quod ad Sacram Penitentiam recurrent.

3. Ex superius verò dictis oritur quæstio, quid dicendum de matrimonio Christianorum in terris

Turcarum habitantium an valde contrahant sine Parocho, & testibus. Negat Petr. Ledesma quest. 45. artic. 5. quia prædicti non habent Parochiam nisi in propria Prouincia, in qua nati sunt, in ea verò Decretum Tridentini obligat. Quam sententiam etiam approbat Henriquez lib. 11. cap. 3. quando prædicti Christiani habitant in illis Prouincijs infidelium, absque animo ibi permanendi; tunc enim retinent propriam Parochiam in propria sua Prouincia, in qua viget Tridentinum. Idem quoque sentiebat olim Vasquez dummodo ante profectam dictorum Christianorum ad infideles Decretum Tridentini iam vigeret in sua Prouincia, & Parochia, secus verò, si nondum vigeat.

4. Verum mihi magis affirmatiua sententia placet; dico igitur absolute, & absque vlla distinctione, matrimonium horum captiuorum esse validum, præsertim si non interueniat fraus, de qua diximus; qua non interueniente non declarat, aut decernit aliquid in contrarium declaratio Cardinalium; & eis roboratio facta in breui Pontificio ibi citato. Ideo etiam in his Prouincijs absque animo ibi permanendi tunc sint, & quamuis ed venerint post receptionem Tridentini in sua Prouincia valde contrahent sine Parocho, & testibus. Ratio est quia contrahentes quoad contractus sortiuntur forum loci in quo contrahunt, & tantum legibus illius loci contrahere debent etiam si tantum transeunt, & per modum hospitij ibi sint; ergo prædicti valde celebrant contractum matrimonij in illis locis, etiam si careant solemnitate Parochi, & testium, quæ solemnitas ibi necessaria est. Et ideo hanc sententiam docet Martin. Perez de matrim. disp. 39. sect. 6. num. 4. Sanchez lib. 3. disp. 18. n. 35. Pontius lib. 5. cap. 9. Rebelius lib. 2. quest. 7. sect. 3. & alij.

5. Posset etiam aliquis hic querere de matrimonio Hæreticorum non quidem in locis vbi Tridentinum non est promulgatum; sed vbi iam promulgatum est, & adhuc adest Parochus Catholicus, qui possit assistere matrimonio, an valeat ibi contractum ab Hæreticis sine Parocho, & testibus. Quæri ergo potest, an tale matrimonium valeat celebratum coram Prædicante, & Ministro Hæretico, vel absolute sine vilo Parocho? Ad hoc dubium sic responderet Layman lib. 4. tract. 10. part. 2. cap. 4. n. 7. & si in aliqua Ciuitate Decretum Tridentini promulgatum fuerit, modò tamè, expulsis Catholicis Sacerdotibus absint proprij Pastores, valide sicut prius coram Prædicante, vel sine Prædicante matrimonia contrahi poterunt. Cum enim in his locis tali reum statu decretum Tridentini seruari non possit, non est existimandum libertatem matrimonij valde contrahendi impeditam esse; sicuti Cardinalis Bellarminus respondet apud Chapeauille cap. 6. q. 15. hæc Laym. & postea subiungit, licet in Ciuitatibus Germaniæ quibus Lutherani cum Catholicis permixti viuunt, v. g. Augustiani Ciues, reuera in spiritalibus subsint Episcopo suo, imò etiam Parocho Augustano; tamè existimandum non est Summorum Pontificum voluntatem esse, vt Tridentini decretum se extendat ad matrimonia illorum sine legitimo Pastore celebrata, ne multa incommoda oriantur, si eorum filij legitime nati non sint, nec capaces officiorum, dignitatum, & Sacrorum Ordinum. Hæc etiam Layman.

6. Nec à supradictis dissentire videtur Tannerus 10. 4. disp. 8. quest. 3. dub. 9. n. 122. vbi loquens de matrimonijs Hæreticorum sic ait: In locis verò, & Parochijs, vbi Concilium Tridentinum est promulgatum, & Hæretici impunè inter Catholicos tollerantur, nec dum quidem inualida censerent à Doctore, quamuis sine vero Parocho contrahantur

Ref. præterita, & infra in Ref. 89. §. Nortescando.

Sup. hoc in fra in §. Nec. huius Resol. & in alio §. eius annot.

Sup. doctrina seq. ab hinc vsque ad fin. huius Resol. leg. §. vlt. ref. præterita, & §. 1. Resol. seq. & supra ex Ref. 72. §. Sed nouissime & §. not. seq. huius Resol.

Sup. hoc leg. Ref. not. præterita, & infra ex Ref. 89. §. Sed limitanda.

propter tacitam dispensationem Pontificis, qui sciens eiusmodi matrimonia, non contradicit, neque irrita declarat. Hæc Tannerus. Quam doctrinam docuerat prius idem Auctor anno 1601. *disput. de matrim. Thes. 56.* quam loco citato refert. Et hæc omnia non displicent Dicastillo *de sacram. tom. 3. tract. 10. disp. 3. dub. 10. num. 84.*

7. Verum post hæc scripta inuenio Hermannum Bosenbaum *in medul. Theol. mor. lib. 6. tr. 6. c. 13. dub. 2.* circa præsentem difficultatem sic asserere: Quæres quid censendum de matrimoniis, quæ contrahuntur in partibus hæreticis.

8. Respond. circa ea Congregatio Cardinalium resoluit sequentia. Primò ubi hoc decretum Concilij nondum publicatum est in Parochia, verbi gratia in Saxonia, & Anglia, valere matrimonium contractum absque forma præscripta. Publicatio autem decreti facta præsumitur, si id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilij fuit obseruatum. Secundò, hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, verbi gratia in Hollandia, Frisia, &c. teneri formam præscriptam seruare. Vnde consequenter ipsorum matrimonia absque forma Concilij, quamvis coram Ministro hæretico, vel Magistratu contracta, videntur esse nulla. Layman tamen *lib. 5. tit. 10. part. 2. cap. 4.* putat eam non esse mentem summorum Pontificum propter grauissima incommoda inde subsequutura. Tertio si Parochia, in qua aliquando decretum fuit obseruatum, proprio Parocho, & Episcopo careat, nullusque istinc sit, qui vices Episcopi, vel Parochi suppleat. matrimonium valere absque præsentia Parochi, seruata tamen in quibus potest forma Concilij, nempe adhibitis saltem duobus testibus. Item est si Parochus, & Episcopus metu hæreticorum lateat, ita ut verè ignoretur ubi sit, vel eorum metu absit à Dicecesi, & ad neutrum sit tutus accessus. Et hæc omnia obseruat Bosenbaum *vbi supra.*

9. Vide etiam circa præsentem quæstionem Stephanum Baunium *in Theol. mor. tom. 1. tract. 12. de matrimonio clandest. quest. 1.* Et hæc omnia adnotare volui in gratiam Lectorum, quia passim in aliis Auctoribus non inueniuntur pertractata, & propter plures casus, qui Romæ passim in dies veniunt discutiendi ex Germania, Hollandia, &c.

RESOL. LXXIX.

De quodam matrimonio in Hollandia contracto, & de quadam Monialis professione postea post dictum matrimonium facta.

Et deducitur, quod si aliquis emisisset professionem cum conditione, pacto, seu modo de retinendo, seu habendo proprio independenter à Superiore, dicta professio non valet, &c. Ex part. 11. tr. 6. & Misc. 6. Resol. 1.

§ 1. **C**asus ad me adductus non est ita clarè, ut ego desiderarem expositus: reducitur tamen ad duas difficultates, videlicet ad nullitatem matrimonij carnalis, & spiritualis. Et quoad primum respondeo, casum decidendum esse ex verbis declarationis sacre Congregationis Concilij sub die 19. Ianuar. 1605. ad Episcopum Tricaticensem tenoris sequentis: *Si verò Parochia, in qua fuit aliquando obseruatum decretum, Parocho careat, & Cathedralis iisdem Episcopo, & Capitulo habentibus à Concilio facultatem alium Sacerdotem ad id delegandi, nullusque alius ibi sit, qui vices Parochi, aut Episcopi suppleat. matrimonium valet absque præsentia Parochi, seruata tamen in eo, in quo potest, forma Concilij, nempe adhibitis saltem duobus testibus. Si verò extent quidem*

Sup. hoc primo calu-
pra in Ref.
77. §. vi. &
in Ref. 78. §.
Postet etiã,
à lin. 7. & 8.
seqq. & in
Resol. 72. §.
Sed nouissi-
mè.

*Parochus, & Episcopus, sed nullo constituto Vicario, uterque metu hæreticorum lateat, nec ad alterum sit tutus accessus, validum est matrimonium absque Parocho, adhibitis tamen duobus testibus. Hæc ibi in quibus verbis duas fitimo Conclusiones: Prima, si constet decretum esse publicatum, sed Ecclesia Parochialis careat Parocho, & Cathedralis Episcopo, & Capitulo habentibus facultatem delegandi alium Sacerdotem, & nullus sit alius, qui vices Parochi suppleat, matrimonium clandestinum sine præsentia Parochi validum erit, modò seruatur forma præscripta per Concilium quantum fieri potest, saltem adhibendo duos testes. Secunda, si extet quidem Parochus, & Ordinarius, sed uterque nullo constituto Vicario lateat propter metum hæreticorum, & ignoretur ubi sit tutus ad eum accessus propter prohibitionem sub graui multa, valebit matrimonium contractum sine forma Concilij, adhibitis tamen duobus. Itaque assero si aliqui in partibus Hollandiæ, vel aliis matrimoniis contrahant absque præsentia Sacerdotis habentis potestatem matrimonio assistendi, vel eo quod nullus sit talis, vel verè ignoretur, vel non sit tutus ad illum accessus, validum futurum matrimonium; non futurum autem validum, si possint talem Sacerdotem sine magno periculo adire, & coram eodem constare. Et ita hanc sententiam, ut supra explicatam in terminis terminantibus loquendo de matrimoniis contractis in Hollandia, tradit, & tenet Ioan. Prepositus *in 7. part. D. Thom. quest. 4. de matrim. clandest. dub. 3. n. 30.* Petrus Marchant *in Tribun. Sacram. tom. 2. 7. 2. tract. 1. tit. 7. quest. 10. conc. 15.* Amicus *in cons. Theol. tract. 9. disp. 7. sect. 3. à num. 135.* & Lessius *ps. 7. D. Thoma in Auth. cas. conscient. verb. matrim. 4. 1. 7. num. 35. & 36.* Vide etiam Franciscum Syllion *in suppl. ad 3. part. D. Th. 9. 43. art. 5. quæst. 4. in 3. editione Duacena, Eligium Bassæum in floribus Theolog. Præcl. verb. matrim. 5. num. 1.* Guillelmum Mercetum *in suppl. ad 3. part. D. Th. quest. 6. dub. 2. Ioannem Vigers in suppl. ad 3. part. D. Th. 9. 43. art. 5. dub. 14. num. 44.* Iacobum Marchant *in ep. Pastoralibus tract. 8. c. 2. quest. 2.* Adamum Opatovium *de Sacram. tr. de matrim. disp. 2. quest. 112. num. 10. & 11.* Layman *lib. 5. tract. 10. part. 2. cap. 4. num. 7.* Chappuillam *de Sacramentis ministrum, tempore pps. vbi de matrim. 9. 15.* Respondeo igitur ex his ad difficultatem propositam, quod si oratores, qui contrahunt matrimonium in Hollandia potuerant habere Parochum, vel alium Sacerdotem delegatum, modo quo supra dictum est, absque eorum præsentia, & testibus contraxerunt, matrimonium quidem fuit nullum, sin aliter, matrimonium fuit validum, dummodo saltem coram duobus testibus contraxissent.*

2. Ad secundum verò dubium, respondeo, quòd si dictum matrimonium fuit validum, vique professio subsequens erit inualida ex communi sententia Doctorum apud Patrem Lezanam *in Summa 11. mo 4. verb. Professio regularis n. 15.* Si autem dictum matrimonium fuit nullum, videnda esset forma professionis emissæ; nam ut obseruat Pater Bordinus *in Consiliis Regularium, tom. 2. resolut. 91. num. 1.* in aliquibus Religionibus, quando emittitur professio, exprimitur tantum votum obedientiæ, sub quo tamen includitur votum castitatis, & paupertatis. Sed liberat nos ex istis triciis factum exhibitum ab obedientiæ; nam videntur supponere se emisisse professionem absque animo obseruandi paupertatem, & de facto retinuit sibi annuos redditus disponendos ad sui libitum absque licentia superioris, si, inquam, sui libitum professio, ita emissã fuerit, non est ambigendum